

BUITEN

2^E JAARGANG N^O. 31.

ZATERDAG 1 AUGUSTUS 1908.

Schinkel, sc.

Foto Aug. F. W. Vogt.

*AUTO-TOCHT GENUA—AMSTERDAM.
UITKIJKEND OVER DE MIDDELLANDSCHE ZEE.*

REDACTIE:
HENRI VAN BOOVEN, te HILVERSUM
MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwar-
ming, enz.) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: A. F. VAN
BEURDEN, H. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE, S. V. H., J. W. HANRATH,
E. RUEMPOL, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG, P. WESTBROEK.
BLOEMEN- EN MOESTUIN; (Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters).
J. G. BALLEGO, K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAËUS, A. FIET,
J. J. KRUYFF, E. TH. WITTE.
FOKKEN EN KWEEKEN: (Paarden, runderen, wolven, honden, pluimvee en
ander gevogelte, visschen, bijen): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY,
CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN., JOH. PH. TUYT.
FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, M. A. BOER, F. F. BRUYNING JR., DR. A. J.
M. GARJEANNE, AUG. F. W. VOGT, MEVR. C. DE VRIES-BLOM.
HYGIËNE, (Tuinsteden) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL,
G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ.
LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-
CULTUUR: (Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.) L.
BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., I. P. VAN LONKHUIJZEN, J. RINKES BORGER,
J. Z. TEN RODENGATE MARISSEN, A. J. VAN SCHERMREEK, C. G. SPENGLER,
DR. J. J. OTT DE VRIES.
LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDAGEN: MEJ. A. BIEN-
FAIT, MEJ. C. BIENFAIT, M. J. BRUSSE, MEVR. A. BIJL VAN SLOOTEN, BERN.
CANTER, J. DAALDER DZN, P. FRANSEN JZN., DR. A. J. M. GARJEANNE, G.
DE GRAAF, E. HEIMANS, MEVR. HOFFMANN, W. C. VAN MEURS, DR. EDW.
B. KOSTER, M. KRAMER, JOH. DE MEESTER, HENRI MEIJER, J. REDDINGIUS,
MEJ. B. STOLK, DREVES UITTERDIJK.
METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C.
SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.
SPORT: (Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawntennis, voetbal, ijskolf (bandy), enz.;
paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien,
zeilen, zwemmen, visschen, watertochtsjes; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.;
wedstrijden) J. COUCKE, A. W. H. W. H. R. VAN MANEN.

INHOUD:

De Sterrenhemel in Augustus, door A. A. N. blz. 362
De „Primrose“ (Primula acaulis), door A. A. N. „ 362
Varia „ 363
Auto-tocht Genua—Amsterdam, door H. v. B., geïllustreerd blz. 361 en 364
Het gebruik van warm water, door E. Th. W. blz. 367
Nunspeet op de Veluwe, door J. A. Doesburg Lannooy, geïllustreerd, (slot) 368
Eenvoudig en schoon, door A. F. „ 371
Nuttige en schadelijke vogels, door P. Fransen Jz. „ 371
De Ligusterpijlstaart, door L. Dorsman Cz., geïllustreerd „ 372

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve
men vragen aan de Redactie te richten.
Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontvangen worden. Te adresseeren
aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuiwe vooral niet duidelijk
zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.
Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied
worden uitgeschreven.
De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding
van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

DE STERRENHEMEL
IN AUGUSTUS.

DE stand der Sterrenbeelden in den vóóravond (voor om-
streeks 10 uur) blijkt uit het volgende overzicht:
Zenith: Cepheus, Lier, Zwaan;
Noorden: Kleine Beer, Giraffe, Lynx, Wagenman;
Noordoosten: Cassiopeia, Perseus;
Oosten: Andromeda, Driehoek, Hagedis, Pegasus, Ram, Vis-
schen;
Zuiden: Arend, Dolfijn, kleine Paard, Pijl, Schild van Sobieski,
Schutter, Steenbok, Vos, Waterman;
Zuidwesten: Ophiuchus;
Westen: Boötes, Hercules, Hoofdhaar van Berenice, Jacht-
honden, Kroon, Slang;
Noordwesten: Grootte Beer, Draak.
De zomer-nachthemel moge niet zoo luisterrijk zijn als wat
een heldere winternacht ons te aanschouwen geeft, een ruime
vergoeding geeft de Melkweg, die te 10 uur een schitterenden boog
van het Noordoosten door het Zenith naar het Zuidwesten spant.
Men lette in het bijzonder op de verbrokkelde zeer heldere melk-
wegdeelen in het sterrenbeeld Schutter. Er vallen deze maand
drie minima der merkwaardige veranderlijke ster Algol (zie No.
30 van den 1^{en} jaargang), op geschikte uren: den 1^{en} Augus-
tus even vóór middernacht, den 21^{en} even na middernacht, en

den 24^{en} omstreeks 10 uur. In zeer heldere maanvrije nachten en
bij afwezigheid van vreemd licht zal men tegen het eind
van Augustus misschien al met succes in het sterrenbeeld Water-
man naar het *Oppositielicht* dikwijls ook in niet-Duitsche ge-
schriften *Gegenschein* genoemd kunnen zoeken. Wij deelden
over dit uiterst zwakke, maar zeer merkwaardige schijnsel iets
in No. 17 van den 1^{en} jaargang mede.

De vallende sterren zijn het belangrijkste verschijnsel van de
maand, niet het minst omdat de zoelte der Augustusavonden de
waarneming zoo begunstigt: wie een uur buiten blijft zitten, met
het gezicht naar het Oosten, zal in de eerste helft van Augustus,
maar vooral omstreeks den 10^{en}, talrijke sterren zien „verschie-
ten”. Naar hun straalpunt in het sterrenbeeld Perseus heeten ze
Perseiden. Zij zijn als de afval te beschouwen, van een in 1862
verschenen heldere komeet (zie Buiten I, No. 13). De voorloopers
der Perseiden vertoonen zich reeds in Juli, en er worden soms tot
20 Augustus toe achterblijvers van den hoofdzwerm waargenomen.

De tijdsvereffening neemt deze maand van 6 m. tot 0 m. af: ter-
wijl in het begin van Augustus volgens den zonnwijzer eerst om
6 minuten over 12 de zon in het Zuiden staat, zal de klok den
1^{en} September den waren zonnetijd aangeven.

Mercurius is morgenster, maar staat voor de waarneming on-
gunstig.

Venus, eveneens morgenster, zal daarentegen deze maand vóór
zonsopgang in grooten luister aan den Oostelijken hemel ver-
schijnen. De planeet bereikt den 8^{en} Augustus haar grootste elon-
gatie, maar zij zal later in de maand door haar grootere elon-
gatie gemakkelijker waarneembaar zijn. Zij komt den 15^{en} meer
dan drie uur vóór de zon op. De smalle sikkel wordt langzamer-
hand voller, terwijl tevens de middellijn der schijf afneemt. In
omgekeerde volgorde herhalen zich nu de „fasen”, die wij in
No. 6 en No. 18 van dezen jaargang beschreven. Terwijl de „nieuwe
Venus” den 5^{en} Juli bijna 1“ mat, is de middellijn den 1^{en}
Augustus al tot 44“ afgenomen, den 8^{en} tot 40“. De schijnge-
stalte is dan die van een maan van 3 dagen na Laatste Kwartier.
Het Laatste Kwartier zelf zal pas bij de grootste elongatie (in
September) bereikt worden. Wil iemand de scherpte zijner oogen
op de fasen van Venus beproeven — wij zagen in No. 18, dat het
misschien niet onmogelijk is de Venussikkel met het bloote oog te
onderscheiden, — dan biedt in het algemeen de morgenster daartoe
een gunstiger gelegenheid dan de avondster. Die sikkelvorm toch
kan het best over dag gezien worden. Is het nu op den vollen
dag altijd moeilijk, Venus in het vizier te krijgen, de morgenster
heeft men reeds in het vizier, althans wanneer men — de lezers
van Buiten staan vroeg op! — al vóór zonsopgang de waarneming
aanvangt, en houdt men er tamelijk gemakkelijk in.

Mars en Jupiter zijn niet waarneembaar.
Saturnus, langzaam in het sterrenbeeld Visschen „terug” loo-
pende, staat deze maand al vrij gunstig voor de waarneming, daar
de planeet den 15^{en} te 9 uur opkomt. Het zal den velen be-
zitters van kleine of middelmatige kijkers aangenaam zijn te
vernemen, dat de ring, die toch nog steeds algemeen als het merk-
waardigste hemelwonder wordt beschouwd, weder goed zicht-
baar is. A. A. N.

Correspondentie. Van verschillende zijden werd mij de vraag
gesteld, wat de verklaring kan zijn van de prachtige ongewone
lichtverschijnselen, die vooral in den nacht van 30 Juni op 1 Juli
ieders aandacht getrokken hebben, behalve, helaas, van onder-
geteekende, die dien avond van Maastricht naar Roermond reisde,
en, daar aangekomen, onmiddellijk naar bed ging. Na het uit-
voerige stuk van den meteorologischen medewerker van „Buiten”
komt het mij overbodig voor, nog op de zaak terug te komen. Het
is wel toevallig, dat dezelfde buitengewoon heldere lucht, die
voor de in No. 23 beschreven „normale schemernig” de hoofd-
voorwaarde is en die in Juni ettelijke avonden deze normale
schemering ook werkelijk in al haar pracht te zien heeft ge-
geven, tevens als de hoofdoorzaak moet beschouwd worden van
het zeer abnormale schemeringsverschijnsel van 30 Juni j.l.

„DE PRIMROSE”.
(PRIMULA ACAULIS).

’T Is wel reeds een jaar of 10 à 12 geleden, dat we, groot
liefhebber zijnde van alle voorjaarsbloeiers, maar van
Primula's in het bijzonder, eens in een planten- en
zaadcatalogus bladerden, waarin ons oog viel op een
Primula species, welke ons, zoo op den naam af, onbe-
kend was. Het was de *Primula vulgaris*, die ons aantrok en waar-
van we spoedig een pakje zaad in ons bezit hadden. We hebben dat
zaad uitgezaaid en konden ons, niet lang daarna, verheugen in een
groot aantal planten, die, dank zij dat ze winterhard waren, in
den tuin een plaatsje kregen, waar ze het volgend jaar volop heb-
ben gebloeid en waarmede ze elk volgend jaar zijn voortgegaan,
terwijl we ons thans nog telken jare verheugen in den rijken
en kleurigen bloei dezer fraaie bloemen.
Zooals we zeiden trok de naam *P. vulgaris* ons aan. We dach-
ten te doen te hebben met een nieuw soort Primula, maar wat
werden we ontuchtterd toen ons de Index Kewensis duidelijk
maakte, dat *Primula vulgaris* Huds., gelijk was aan *Primula*
acaulis Hill, en deze laatste was zoo bekend... als de „bonte
hond.” Waren toch niet in den laatsten tijd blauwe verschei-

denheden en dubbelbloemigen van deze soort in den handel gekomen, die de aandacht van velen hadden getrokken. Zeker, schap, dat ze zoo zeldzaam bleven, dat ze er zich niet wisten in maar steeds als alleenstaande plantjes hier en daar werden gevonden, omdat de cultuur ervan niet toeliet, er een massa van te kweken. Hoe geheel anders was dat met de typische soort, die wij als *P. vulgaris* ontvingen en die zich wist staande te houden, des voorjaars, als nog zoo weinig bloemen hunne kelkjes openen, lijke, zachte kleur, die den grond bedekt en die afgewisseld tooveren zooals geen zoogenaamd verbeterde, dure verscheidenheid van haar soort dat weet te doen. Een enkele blik op de deze Primula te krijgen, te meer ook, omdat ze met zoo weinig hulpmiddelen te verkrijgen en in stand te houden is. Maar haar roem begon te stijgen toen iemand ze hier bloeien zag, die zeer vaak in Engeland vertoefde, en die er de gewone Engelsche „Primrose” in herkende, de bloem van Beaconsfield. Nu was ze klaar, ze moest wel algemeen worden. Weer was er iets, dat haar in den weg stond. Er komt n.l. een liefhebber, die zijn bloemist vertelde van die fraaie, gele Primula, met die groote bloemen, waarvan hij graag een groepje had. Op de vraag of hij er op rekenen mocht, werd hem „ja” geantwoord en zoo verheugde hij zich reeds in 't vooruitzicht van de bloeiende Primrose's. In 't najaar werden de planten, heele mooie planten, op 't perk gezet, maar toen ze in 't voorjaar bloeiden, kon men niets anders vinden dan de hardgeel bloeiende *Primula veris* de alledaagsche, overal voorkomende boerenprimula, die op zich zelf niet leelijk is, maar die het toch niet halen kan tegen de zachtgeel bloeiende Primrose.

Een fraaie gekleurde afbeelding der *Primula acaulis* verscheen indertijd bij *Floralia* van 8 Januari 1897 als plaat n°. 19. De plant, die daar voor de afbeelding is genomen, bloeide zoo overvloedig, dat de schilder, die de aquarel vervaardigde, ons verzocht een aantal bloemen weg te willen nemen opdat niet het geel der bloemen te veel de overhand zou krijgen, om ook het groen der bladeren wat te laten uitkomen. Dit om aan te toonen welk een rijkbloeiende plant onze Primula is.

De *Primula acaulis* wordt ook stengellooze Primula of stengellooze sleutelbloem genoemd, om ze te onderkennen van andere soorten, die hoogstengeligen heeten en waar dan ook de bloemen op geheel andere wijze zijn geplaatst. Als men nu meent, dat onze *acaulis* = stengelloos geen stengel bezit, dan vergist men zich, want elke plant, die bladeren draagt moet ook een stengel bezitten, welke die bladeren kan dragen, daar de bladeren niet anders voorkomen bij de plant, dan gezeten aan een stengel. Het „acaulis” bij onze Primula doelt dan ook vrij zeker meer op den bloemsteel (bloemstengel), de algemeene bloemsteel n.l., waarop de afzonderlijke bloempjes gezeten zijn. Bij alle bekende Primula's is deze flink ontwikkeld en zijn de afzonderlijke bloempjes, korter of langer gesteeld, op zijn top geplaatst, waar ze een soort van scherm vormen: bij de *P. acaulis* is die hoofdsteel weinig of niet ontwikkeld, waardoor de afzonderlijke bloempjes schijnbaar vrij uit de roset van bladeren ontspruiten. Hierdoor is blijkbaar dat *acaulis* of stengellooze ontstaan. Inderdaad vindt men, als men slechts goed onderzoekt, wel degelijk een hoofdstengel onder in de plant, maar eene, die weinig ontwikkeld is en getrouw aan der Primula manieren, komen de afzonderlijke bloempjes, met hare betrekkelijk lange bloemsteelzamen, zoodat ook hier, in dit opzicht, volstrekt geen nieuws onder de zon is.

Hoe we aan de Primrose komen en hoe we ze kweekten om er 10 à 12 jaren achtereen telken jare op nieuw genot van te hebben, ziedaar iets, waarin misschien menig lezer van „Buiten” wel eenig belang stelt. Aan de hand van *Floralia* vertellen we er graag nog eens van, wat we er vroeger van mededeelden en we kunnen dat gerust bijna onveranderd doen, omdat de cultuur zich in geen deele gewijzigd heeft, waardoor veranderingen zouden moeten worden aangebracht.

Het zaad onzer Primula zaait men 't best uit, direct na de rijpwording en wel in den vollen grond. Voor de eerste maal, toen wij het zaad hadden laten komen, zaaiden we dit des voorjaars in een schotel met aarde, die in den warmen bak een plaats kreeg en we zagen onze moeite bekroond, door een groot aantal jonge planten. Thans laten we 't zaad der Primula gewoonweg bij de plant neervallen en in het voorjaar kan men rond de oude planten honderden van kiemplanten vinden, die voor verderen aankweek geschikt zijn. Niet dus zaad winnen en opbergen in een kast in een vaak veel te warm en droog vertrek, om het in 't voorjaar uit te zaaien, maar 't zaad direct zaaien na de rijpwording. Het droog opbergen en tot 't voorjaar bewaren is tot niets nut.

De jonge plantjes, hoe men ze dan ook verkregen heeft, worden in Mei, Juni verspeend in kistjes of schotels en later in den vollen grond uitgeplant. Wij zetten ze nog al eens tusschen potplanten, waar ze beschaduwde staan en vochtig, omdat de potplanten ze overwuiven met haar takken- en bladerengestel en ze profiteeren

van 't vocht, dat aan de potplanten wordt gegeven. Onze jonge Primula's, boschplanten als het zijn en houdende van schaduw en vocht, staan daar niemand en niets in den weg en groeien, dat het een lust is, en als de potplanten eens wat mestwater ontvangen, dan gaat er allicht een weinig voorbij, waarvoor de Primula zich dankbaar toont. Daar onder en tusschen andere planten voelen onze jonge zaailingen zich volkomen in haar element. Als nu in 't najaar de potplanten naar binnen worden gebracht, dan vult men de grootere en kleinere gaten, waarin de potten verblijf hielden, 't liefst met droog turfmoel, wat aan de Primula ten goede komt, daar ze wel van eenige veenaarde houdt, wat het tuinbed geen kwaad kan, omdat de grond er lossere door wordt, en wat er toe medewerkt, dat het overtollige vocht van den winter er in wordt opgenomen. Zoo is het perk potplanten dan gemetamorphoseerd in een groep Primula's, die den winter, zonder eenige schade te lijden, overblijven en die in Maart en April met kluit kunnen worden opgenomen en geplant, waar men er maar ruimte voor heeft of waar men er van profiteren wil.

Op deze wijze bouwden we nu al jaren voort en weer is de tuin geel van de Primrose, weer verdrukken honderden kiemplantjes zich rond de moederplanten, die straks opnieuw weer zaad geven, bestemd om er een volgend jaar planten van te maken.

De Primrose, en wel de gewone soort, de type, is een fraaie tuinplant, die geen bijzondere eischen stelt en die de weinige zorg, die men aan haar besteedt, met een rijken bloei beloont en dien bloei juist geeft, in een paar aan bloemen niet rijke maanden.

Nog een kleine bijzonderheid valt aan de Primula's in het algemeen en aan de hierboven genoemde in het bijzonder waar te nemen, waarmede de Botanici natuurlijk voldoende bekend zijn, maar wat tot de leken in dit vak nog niet algemeen is doorgedrongen, en welke kennis ze zich zoo gemakkelijk kunnen eigen maken. We bedoelen de verschillendstijligheid, wat men met den vreemden naam van „heterostylie” aanduidt. In sommige bloemen namelijk is de stijl lang en steekt deze boven de meeldraden uit, en in andere bloemen is de stijl kort en steken de meeldraden boven den stijl uit. Met de meeldraden is 't juist omgekeerd. Bloemen met langen stijl bezitten korte meeldraden en bij bloemen met korten stijl vindt men lange meeldraden.

Darwin, die deze en dergelijke zaken bij de planten ernstig bestudeerd heeft, heeft bekend gemaakt, dat dit verschijnsel een beletsel was voor de zelfbestuiving, dat de stempel eener bloem onvatbaar bleef voor den stuifmeelkorrel eener zelfde bloem, dat derhalve door deze inrichting de vreemdbestuiving werd in de hand gewerkt, dat de kruising der planten er door bevorderd werd. Alleen de lange meeldraden zouden de lange stampers en de korte meeldraden de korte stampers kunnen bevruchten.

Veel zou er nog meer te zeggen zijn van deze Primula's, maar voor dezen keer zij dit voldoende. A. F.

V A R I A.

AUGUSTUS. Zoogdieren Dassen paren. Reëen zijn bronstig. In muizenjaren nu vooral sterke toeneming van 't aantal veldmuizen.

Vogels. Het derde broedsel der musschen vliegt uit. De meeste vogels hebben volwassen jongen, 't zij voor de eerste, 't zij voor de tweede maal.

Vertrek van trekvogels naar 't Zuiden: sommige zwaluwen, wielewaal, nachtegaal; in 't laatst van Augustus gewoonlijk zwart-grauwe vliegenvanger, tapuit, koekoek, ooievaar.

Insekten. Kevers. Vlogen er in April en Mei meikevers, dan vindt men nu de kleine, jonge engerlingen in de weiden, echter zonder nog veel nadeel te weeg te brengen.

Vlinders. Thans vliegen o.a. processierupsvlinder en plakker; watervlinders komen somtijds ook reeds te voorschijn. Op kool en verwante planten vindt men de — soms talrijke — tweede generatie der koolrupsen. In dennenbosschen nog de gestreepte dennenrups en ook de dennenspanruppen. De larixnaalden worden aangetast door het in een kokertje levende rupsje van het larixmotje.

De tweede generatie van de dennenbladwesp (*Lophyrus Pini*) vliegt, evenals de groote houtwesp (*Sirex gigas*) welke larve in dennenhout leeft. De bijen zwermen niet meer; de darren worden door de werkbijen gedood.

Middelen tegen schadelijk gedierte. Aan de stammen van eiken- en ooftboomen verzamele men de op zwam gelijkende eihoopen van den plakker. Verder verzamele men het vroegrijpe, afgevallen ooft, dat wormstekig is, voere het aan de varkens, of brenge het diep in den mesthoop, om de rupsen van *Carpocapsa pomonana* te vernietigen. Van de kool zoeken men de koolrupsen af. De bijenhouder doode de wasmotten.

Planten. Haver, wintergerst en tarwe worden geoogst. Sommige ooftsoorten beginnen te rijpen, o.a. abrikozen, moerbeziën, ook de braambeziën, alsmede de bessen van kamperfoelie en lijsterbes. De Bottelroos heeft rijpe bottels. Witte en bruine bonen. eschdoornzaad, bremzaad rijp.

Zonnebloem, heide en hop bloeien. Plompen (waterleliën) sterven en duiken onder. In deze maand reeds wordt winterkoolzaad gezaaid.

Foto Aug. F. W. Vogt. DE F. I. A. T., WAARMEDE DE TOCHT GENUA-AMSTERDAM VOLBRACHT WERD.

AUTO-TOCHT GENUA-AMSTERDAM.

(Vervolg).

WIJ waren dan in Genua en ik geloof, dat ik het u nauwelijks behoef te zeggén, zeer verlangend om dien zoo dikwijls besproken tocht met den reiswagen, die de zeereis met ons had meegemaakt, te beginnen. Wij bleven dien nacht nog aan boord en toen ik den volgenden morgen uit mijn openstaand patrijspoortje keek,

zag ik, dat wij tusschen groote stoomschepen lagen van allerhande nationaliteit. Vlak bij lag een reusachtige Engelsche boot, de grootste van alle, dan een Italiaansche, Fransche, Duitsche en Spaansche, daarachter nog oneindig vele booten, die de vage omtrekken vertoonden van de roerloos op het water liggende rompen en de verwarring van masten, gele, blauwe, zwarte schoorsteenen,

hijichtoestellen en touwen. Sleepbooten schoten soms vlug langs de „Grotius”, brachten het water in felle beroering en deden de talloze kleine bootjes onrustig dobberen, de bootjes, waarin enkele mannen stonden te wrieken met één riem achteraan. In den ijl blauwen hemel drevén lichte, doorschijnende wolken, een geur scheen van het land te komen, een geur die herinnerde aan nauwe straatjes waar het vuil kan zijn, waar waschgoed hing te drogen en waar visch gebakken werd in olie, maar die ook deed denken aan wijde pleinen, waar welriekende bloemen in ruim aangelegde perken bij fonteinen te schitteren stonden in overvloed. Het was een wonderlijke gewaarwording Italië voor het eerst te aanschouwen en ik liet die gewaarwording duren om er zoo lang mogelijk van te genieten van dat plezier weder eens iets geheel nieuws, iets frisch en wijds te zien, waardoor de adem toog van het ontroerende vrije, de verrukking om de nieuw ontdekte schoonheid. Lang stond ik voor het ronde raampje en luisterde en keek; toen begon ik mijn koffers

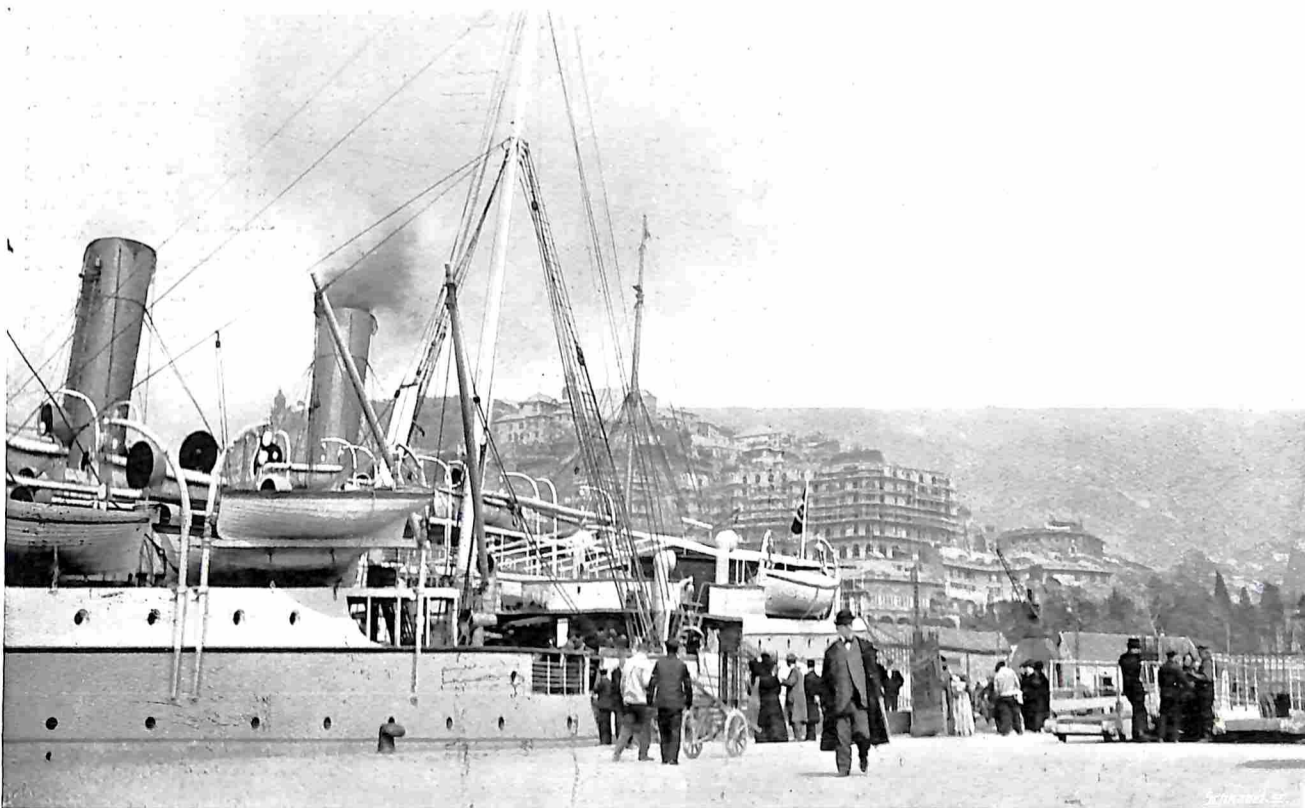

Foto Aug. F. W. Vogt.

AUTO-TOCHT GENUA-AMSTERDAM.
GENUA. STEIGER AAN DE HAVEN.

te pakken, die ik in Genua achter zou laten en die door de goede zorgen van de Agencia Maritima Olandese met de eerstvolgende boot naar Holland zouden worden gebracht. Dat voor het laatst aanzitten aan het rijke, overvloedige ontbijt op de „Grotius” had wel iets droefgeestigs dien ochtend, tusschen al die heerlijkheid van de prettige, geheel nieuwe sensaties. Ik nam alles nog eens ter dege op, de wanden met het goudleer, het beeldhouwwerk boven om den lichtkoepel, het van kristal en blinkend metaal schitterende buffet, de volmaakte Javaansche bedienden, en uit de raampjes kijkend, zag ik géén zee, maar een gewar van masten aan den eenen en de witte huizen van Genua in zonlicht aan den anderen kant.

En de tijd verging. Wij hadden nu niets meer op het schip te doen. Het werd nu tijd om van boord te gaan en afscheid te nemen van de kennissen, die wij hadden gemaakt en die den volgende dag verder zouden reizen, veel verder, naar Nederlandsch Oost-Indië.

Misschien ben ik te zeer affectie-mensch, maar scheiden van goede bekenden valt mij altijd héél, héél zwaar, al weet ik mijne aandoeningen ook te verbergen. En zoo was het ook dien morgen, dien glanzenden morgen vroeg in April, toen we afscheid namen. Ja, wij zouden schrijven, beloofden we en nog dikwijls van ons laten hooren; wat den kapitein en de officieren betrof, die zouden we wel weer zien als de „Grotius” in Amsterdam terug kwam.

Vreemd stil was het op de „Grotius”, bijna alle passagiers waren van boord. De Javaansche bedienden liepen in die verlatenheid van lege eetzaal, holle corridors en ontruimde hutten als onwaarschijnlijke, duistere verschijningen, wat deden ze er nog, te bedienen viel er voorloopig niet. In de rookkamer vond ik mijne vrienden rond den administrateur, die brieven stond uit te reiken, correspondentie pas van den trein. Ik kreeg ook ruim mijn deel en toen gingen we naar voor om de „Fiat” te zien uitladen, waarin uit een niet onsympathieken overmoed de bestuurder met zijn mecanicien, evenals bij het inladen in Amsterdam wederom plaats namen om een nieuwe reis tusschen hemel en aarde glansrijk te volbrengen. De splinternieuwe kabels werden aan den reusachtigen haak geslagen, de drijvende stoomkraan begon langzaam te heffen, de touwen spanden zich, even een onregelmatigheid in de bevestiging van de kabels verholpen en toen zeer traag en voorzichtig, onmerkbaar eerst, maar allengs vlugger, werd de zware automobiel met de luchtreizigers er in opgeheven en weldra voer heel het gevaarte weg van het schip en naar den wal. Dit was het einde. Wij drukten kapitein en officieren voor het laatst de hand, namen nog eens afscheid van de familie, die naar Indië ging en daalden, wél ontroerd, langs de brug naar het bootje, dat ons naar den vasten wal moest brengen. Een paar minuten later stonden we naast de auto op een zonnig plein, rond ons een belangstellende menigte, die zóó nieuwsgierig zich betoonde, dat we het maar veiliger vonden spoedig naar ons hotel te gaan: het wachtwoord „pas op je zakken” scheen in niet onbelangrijke mate ook hier te gelden. Terwijl het grootste deel van ons gezelschap nu bij den wagen achter bleef, om dezen voor niet geheel belangelooze of schadelijke belangstelling te vrijwaren, en het vehikel tevens het in Genua verkrijgbare levenselixer toe te dienen, dat de oorzaak moest worden van het weken achtereen in snelle vaart voortvlieden, drentelde ik de stad in om naar het Hotel

Foto Aug. F. W. Vogt.

*AUTO-TOCHT GENUA—AMSTERDAM.
EEN ACHTERBUURTJE IN GENUA.*

Continental te zoeken en om eens te zien hoe Genua er nu wel uit zag.

De Aprilzon scheen op de witte, hoog tegen de bergen aangebouwde huizen en het was aangenaam warm. Ik liep langs een groote boot naar het begin van den steiger, die onmiddellijk aan de spoorbaan en aan station grenst, moest daar geruimen tijd wachten op een goederentrein, die eenige malen met dezelfde snelheid vóór- als achteruit ging, vond rechts bij het station een wisselkantor, waar ik mij van eenige Italiaansche zilverlingen meester maakte en krom op hoop van zegen de stad in. Dit was betrekkelijk een waagstuk, want ik kende weg noch steg en van de taal der schoone bewoners van het schiereiland was ik ook al niet erg op de hoogte. Ik zwierf zoo geruimen tijd genoegelijk door Genua, kwam in zeer nauwe straatjes, waar geen sterveling te bekennen was, waar een kilte langs de donkere huizenwanden streek en waar ik staarde in heel diepe, koele kelders, met soms een verlichting van kaars of lamp, en in dat licht, de gestalten van menschen. Het was er stil en zeer koel in de straatjes, boven mijn hoofd wuifden zacht heen en weer alle mogelijke gewassen voorwerpen, van kousen en sokken tot beddelakens toe, deze waren aan de van huis tot huis gespannen touwen opgehangen en hingen

Foto Aug. F. W. Vogt.

*AUTO-TOCHT GENUA—AMSTERDAM.
DE HAVEN VAN GENUA.*

er te drogen. Van uit die stille steegjes kwam ik in andere nauwe straatjes, waar het druk was; er werd daar van alles verkocht: vooral veel in de olie gebakken visch, verder: groenten, vruchten, vleeschwaren, wijnen, sigaren, tabak en sigaretten. Nog nooit heb ik zooveel prachtige artissjokken en kolossale sinaasappelen uitgesteld gezien, een aangenaam gezicht vooral die heerlijke en frissche vruchten en groenten. Opmerkelijk was de orde en rust, waarmee de menschen hier door elkander gingen en kalm met elkander verkeerden; het waren minder goeode lieden, maar ieder week welwillend voor een ander uit, niet eenmaal raakten zij elkander aan, zooals dat bij ons in Holland wel gebeurt, waar het lieve volk uit vriendelijken onafhankelijkheids- en vrijheidszin, liefst zoo min mogelijk uitkijkt en ons met de hun aangeboren gracelijke gewillendheid met bemodderde lompe schoenen op de fraai gepoetste laarzen trapt of luchtigjes beproeft ons overhoop te loopen. Ik zag er in die volksbuurten zeldzaam mooie kindertjes; vooral trof mij de kleur en de uitdrukking hunner fluweelachtige donkere ooggen en hunne aardige bewegingen. Ik kwam dan eindelijk in een breede straat en van daar op een groot plein, waar het standbeeld staat van den ontdekker van Amerika. Verbaasd stond ik over de heerlijke bloemenpracht in de perken rondom, zacht geurden die bloemen en schenen heel de atmosfeer daarvan te vervullen. Ik zwierf dan verder, nu en dan vragende naar ons hotel en kwam opnieuw in de breede, ruime straat met de vele groote winkels; ik liep eindelijk langs reeksen geweldig groote huizen als paleizen en vestingen tegelijkertijd, want de vensters waren zonder uitzondering zóó dicht met zware ijzeren staven betralied, dat het scheen alsof ze bestemd waren om verschillende belegeringen en ruwe aanvallen te weerstaan. Ik begreep dat dit de paleizen waren geweest van de doorluchtige families, die elkander eens de heerschappij van Genua hadden betwist in de dagen toen Genua een republiek was, toen de Guelfen: Grimaldi, Fieschi, Guarchi en Montaldi, de Ghibeleinen, Doria, Spinola, Adorni en Fregosi in voortdurende tweedracht met elkander leefden. Dit was dus de straat, waar ook het beroemde Palazzo Rosso zich moest bevinden en ook het Palazzo Municipale (vroeger Doria Turzi), dat in de zestiende eeuw gesticht werd. Wonderbaar mooi vooral is dit gebouw. Ik geloof niet dat er in Europa nog meer van dergelijke paleizen te vinden zijn. De manier, waarop deze huizen gebouwd zijn is zoo magistraal, er is op zulk een bewonderenswaardige manier partij getrokken van de gesteldheid van den bodem, bijvoorbeeld bij het Palazzo Municipale, waar een binnenplaats van reusachtige afmetingen werd gemaakt met trappen en tuinaanleg, dat men wel zeggen kan, dat zoo iets op de geheele wereld niet wordt teruggevonden. Merkwaardig vond ik de wapenschilden en emblemen van enorme afmetingen in marmer uitgehouwen boven de wijde portieken.

In het hotel in de Via Cairoli vond ik mijne vrienden terug. De automobiël stond in een garrage ergens te wachten, we zouden eerst ons oprissschen, weer in de stad gaan wandelen, déjeuneeren, en dan onderwijl zou de mecanicien den wagen geheel in orde gebracht hebben en we zouden langs de Riviera di Levante een proeftocht gaan maken, den kant uit van Nervi, Porto-Fino, Kulm, Rapallo, of San Marquerita, want eerst den volgenden dag zouden wij Genua vroeg verlaten om nog in één dag Monte Carlo of Nice

te bereiken en zoo gebeurde het ook. Ik nam een bad, schreef mijn brieven en briefkaarten met prentjes er op en vond dit prentbriefkaartschrijven vooral een zeer kinderlijke (om niet van „kinderachtige“ te spreken) verrichting.

Zooals het oplettende epicuristen betaamt, wijdden wij al onze aandacht aan den eersten maaltijd, dien wij na de lekkernijen van de „Grotius“ weder op vasten bodem zouden te consumeeren krijgen. In een pas als eetzaal ingericht vertrek van het hotel waar nog eenige Hollanders zaten, waarschijnlijk voor de koloniën bestemd, te oordeelen naar de manier waarop ze hun moeder-taal spraken, daar moest het gebeuren. Wat zouden we er drinken? De keller wachtte, een Hollandsche keller. „De wijk van het land“, zeide er een. De Chianti kwam, in de gezellige buikige, met matjes bedekte, smalthalzige flesch. Het viel mee, dat Italiaansche voedsel, 't was trouwens meer Fransch dan Italiaansch, alleen de Chianti was onvervalscht, en de drank der goede vaderlanders. We begonnen al weer te „winnen“, jammer dat het maar voor één etmaal zou zijn.

In de gang van het hotel, (dat ongetwijfeld vroeger ook het paleis geweest was van een twistenden Guelf of Ghibelein, de muren waren als de wallen van een vesting, er was een pracht van marmer en onyx op de trappen en heerlijk mooie renaissance reliëfs versierden de wanden) waren eenige gezellige hoekjes, waar het aangenaam was, gerust en kalm in een fauteuil uitgestrekt, een sigaar te rooken. Wetende dat de auto voor de proeftocht spoedig zou komen, maakte ik mij gereed en ging in gezegde fauteuil onder het kalmpjes uitblazen van sigarenlamp zitten mijzelf over de reis, die wij voor den boeg hadden.

Als kleine jongen was ik eens zeer getroffen geweest door een oude Engelsche prent, die een schaking in de 18de eeuw moest voorstellen. Bij het gesmeed ijzeren hek in den hoogen muur van een oude buitenplaats, waar zware boomen achter dien muur een donker, somber en stemmingrijk fond vormden, stond een „haren geliefde“ met een fraaie degen op zij, de dierbare „schoone, te ontvoeren jonkvrouw“. Zij zag er wat angstig uit en keek, vóór ze in het gereed staande rijtuig stapte, naar het einde van den muur, alsof daar mannen konden te voorschijn komen, die haar schaking wel eens gewelddadig zouden kunnen beletten. Ik dacht mij altijd de meest avontuurlijke gevolgen van dat 18de eeuwse tafereel bij het gesmeed ijzeren hek en den bemosten hoogen muur. Waarheen zou die reiswagen wel gegaan zijn? Op de plaat was de horizon wazig, met op een eenduidig landweg tusschen akkers door hier en daar een verren boom, het wagenspoor lag water, het leek wel of het gestortregend had mee, de heuvels over. 's Avonds kwamen ze aan voor een oud logement met een verweerd uithangbord en overnachtten op akkers, door bosschen, velden, langs stoffige wegen naar de zee, zich aan hoord en daar zouden ze uit den wagen gaan, en zeilen.... Dat te laten roeien van een schip met witzing. Geen beelding. Geen was de reiswagen van mijn kinderlijke verbeelding. Geen voldoende visioen bestond er voor mij dan een ouderwetsche genoegeijker diligence, hoog bekapt met koffers vol passagiers, de reiswagen uit den goeden ouden tijd.

Zoo'n reis van uit Italië naar het Noorden met zulk een vehel duurde maanden en dan verweerde selde men nog gedurig van wagentuig, van paarden en koetsers, moest men soms weken en daerlang op reisinooten wachten, die toevallig den zelfden kant moesten, want anders ware de reizen veelte kostbaar geweest en alleen weggelegd voor vorsten, koningen en keizers, die het goed betalen konden en er hunne eigen koetsen op na hielden.

Hoe verschillend was het nu in plaats van die ouden hotschenden diligence of mailcoach, die weken achtereen traag door het landschap rolde, de snelle reisauto, die mobiele met de krachtige motorren, die als een horloge zorgzaam in elkaar gezet, als een horloge loopen en als zeldte nauwlettende verzorgers eischen. En wat een gemak, op een eenvoudige manier van reizen, zoo met een goede, trouwbare automobiël; het is niet voor de deur, geen rijtuig voor de bagage, geen rijtuig naar het station, geen kaartjes of biljetten, geen treinen missen, geen afschuwelijke spoorwegrampen, want men kan nu snel en zoo langzaam gaan, men wil, geen geschok en stommel in een restauratie of in een nog onaangenaam

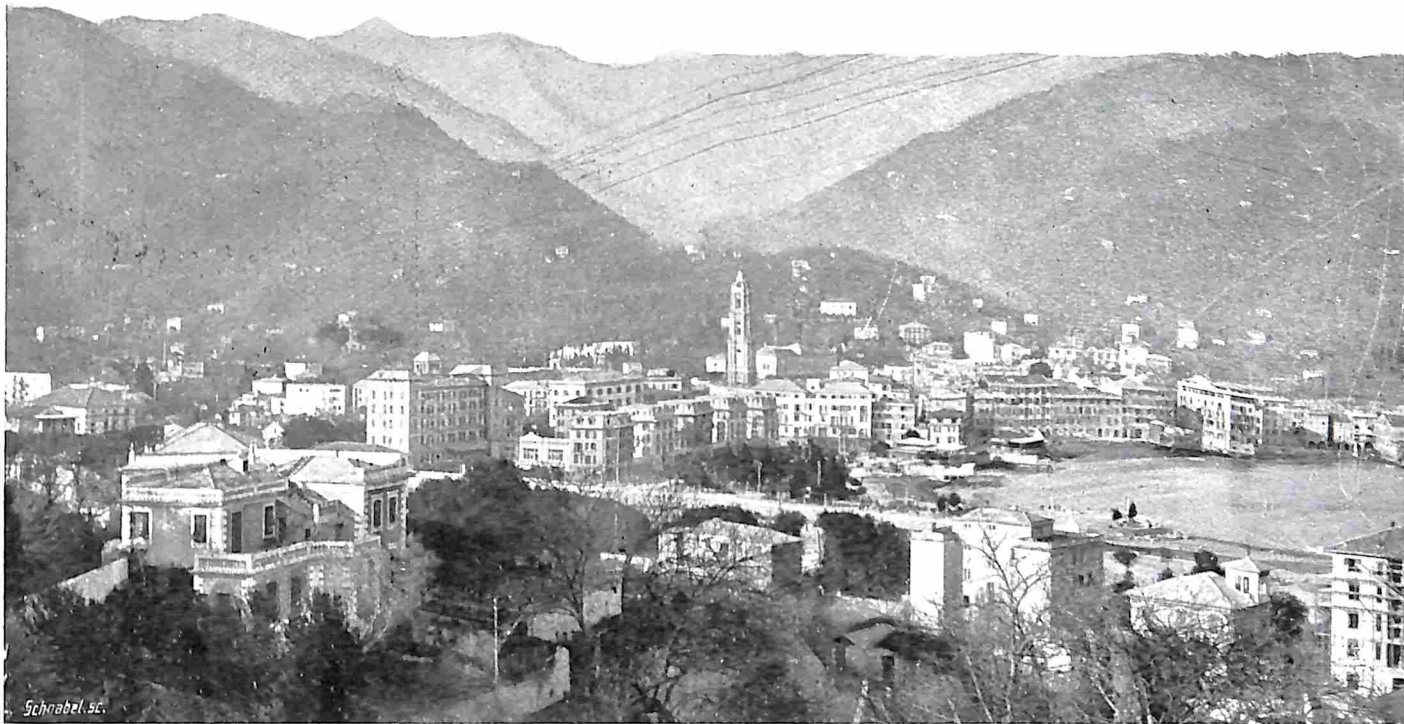

Foto Aug. F. W. Vogt.

AUTO-TOCHT GENUA-AMSTERDAM.
RAPALLO.

slaapwagon, waar behoorlijk en gemakkelijk eten in een restaurant, maar men om zoo te zeggen van uit den wagen binnen stapt en rustig slapen in een zindelijk hotel van een niet te kleine plaats. Al de gezelligheid van het echte on-
vervalschte trekken met den reiswagen, maar vlugger en niet vervelend op den duur, wél genotrijk van af het oogenblik, waarop de motor begint te gonzen en de wereld met al zijne nieuwe, wijde heerlijkheden zich aan onze gretig kijkende oogen vertoont.

(Wordt vervolgd.)

Het gebruik van warm water.

IN het nummer van 21 September des vorigen jaars was ik in de gelegenheid het een en ander mede te deelen over den invloed, die heet water heeft op verwelkte bloemen, en hoe men daarmee sommige bloemsoorten, die gedeeltelijk verwelkt zijn, weder tijdelijk een frisch voorkomen kan geven.

Van belang zijn de onderzoekingen, die in den laatsten tijd gedaan zijn over den invloed van warm water op het in het bloei trekken van planten. Het is vooral Prof. Hans Molisch te Praag, die zich daar in het bijzonder mede heeft bezig gehouden, en o.m. waargenomen, dat takken van verschillende bloemheesters, die 10 à 15 uur in een warm water bad van 85°—95° Fahr. werden gelegd 8 à 10 dagen vroeger in bloei getrokken konden worden, dan die, welke niet zoo behandeld waren. Ook dat de onderdompeling gemiddeld niet langer dan 12 uur moet duren, daar zij, langer toegepast voor enkele planten schadelijk kan zijn. Tevens bleek uit een aantal proeven, dat de temperatuur van het water niet voor alle planten even hoog behoort te zijn, doch dat 85°—95° Fahr. voor tal van bloemplanten de juiste warmtegraad is. Natuurlijk zal er voor iederen plant ook hiervoor wel een optimale temperatuur bestaan, doch die is alleen maar door tal van proeven vast te stellen. Eigenaardig is het zeker, dat de inwerking van het warme water slechts plaatselijk is. Zoo dompelde Prof. Molisch een Sering voor de eene helft eenige uren in warm water, waarna de heester getrokken werd. Na eenigen tijd stond de helft, die een bad gehad had, geheel in bloei, terwijl de andere helft zich pas even begon te ontwikkelen. Onnoodig te zeggen, dat zij zoo al een heel vreemd gezicht opleverde. Verder werd nog waargenomen, dat de inwerking blijft behouden, ook al worden de planten niet dadelijk in bloei getrokken, maar al doet men dit pas eenigen tijd later.

De Hoogleraar stelt zich voor te onderzoeken in hoeverre een warm, vochtig luchtbad denzelfden invloed heeft.

E. TH. W.

Foto Aug. F. W. Vogt.

S. MARGHERITA LIGURE.

Foto Aug. F. W. Vogt.

BERGPAS TUSSCHEN VARAZZA EN ALBISOLA.

Foto Aug. F. W. Vogt.

VARAZZA.

Foto R. A. Herwig.

HET DRIEHOEKIGE VIJVERTJE IN HET BOSCH.

NUNSPEET OP DE VELUWE.

(Slot).

DOCH 't wordt tijd om naar Nunspeet terug te keeren. Langs het Eibertjes-pad wandelen we door het Provinciale- en het Gemeentebosch weer naar 't punt van uitgang terug. Zodoende komen wij bijna langs de „Mythstee” — een laagte, door hooge wallen omringd, die blijkens enkele aanwijzingen, vermoedelijk in lang vervlogen dagen tot een vergaderplaats onzer Germaansche voorvaderen gediend zal hebben. Vlak er bij vinden we een typisch meertje. Deze kleine plassen zijn in deze streken nog al te vinden. Zij danken hun ontstaan aan de omstandigheid, dat leem- of oerbanken in den bodem het water beletten geheel weg te zinken. De dierenwereld, die de bosschen der Veluwe bevolkt, kent deze drinkplaatsen maar al te goed — is men vogelliefhebber, dan loont 't ten zeerste de moeite, tusschen de boomen verscholen — het doen en laten onzer gevederde vrienden te bespieden. Toen wij daar even vertoefden zagen we b.v. een uiltje naar beneden komen, even drinken en kort daarna met zijn plompen vleugelslag weer naar boven stijgen. Nooit nog hadden we een uil in de vrije natuur aangetroffen. Ook spechten zagen en hoorden we er in menigte. Wie weet welke ontdekkingen een ornitholoog in de nog bijna ongerepte bosschen in de omstreken van Nunspeet doen zou!

Het wordt echter tijd het eigenlijke dorp eens te bezoeken. Langs den Stationsweg bereikt men na een wandeling van vijf minuten den Zuiderzee-sstraatweg — den bekenden weg, die oorspronkelijk de verkeersweg was tusschen Holland en het Noorden. De Stationsweg doet ons dadelijk opmerken, dat hier nieuwere tijden zijn aangebroken. Villa's doen hun lichte kleuren en hun glimmende daken door het geboomte glinsteren en het oog ontwaart winkels, die men op een „boerendorp” tevergeefs zoekt. Een enkele ouderwetsche, zelfs sobere woning, toont ons, hoe 't vroeger was. Dit is nog een stukje oud-Nunspeet — meer schilderachtig dan modern, meer eigenaardig dan voor ons begerlijk. Schilderachtig zijn die huisjes dan ook in hooge mate — geen wonder dan ook, dat de bewoners van „de Zoom” — het meest typische deel van oud-Nunspeet — niet vreemd opzien, wanneer schilders komen en trachten de lage, met riet of plaggen bedekte huisjes op het doek te brengen. Ook menig Veluwsch interieur had reeds de eer door de mannen van 't penseel op 't doek gebracht te worden. Het is duidelijk, dat men in die eenvoudige, sobere huisjes zelfs, soms meubelen of stukken huis-

raad aantreft, die den oudheidkundige in verrukking brengt.

Eigenaardig zijn ook de antieke boerenwagens, die men in Nunspeet gebruikt. Sommigen dezer voertuigen zijn aan de achterzijde op niet-onaardige wijze versierd met afbeeldingen, waarin het goud niet gespaard is en die misschien den heraldicus tot wanhoop brengen, doch die een aardig effect maken, vooral wanneer de heldere zomerzon de gouden leeuwen en ander heraldisch gedierte doet schitteren op den donkeren achterkant der wagens.

Is men den Stationsweg ten einde geloopt, dan komt men op den zoo even genoemden Zuiderzee-sstraatweg. Een prachtige breede weg met statige beuken.

We zijn thans in het eigenlijke dorp — d.w.z. in de hoofdstraat aangekomen. Enkele nieuwerwetsche huizen bewijzen, dat Nunspeet werkelijk volgens ons motto bezig is „een stad” te worden. In sommige zaken zal Nunspeet reeds vele steden vooruit zijn. Hier treft men reeds elektrische straatverlichting aan en de telephoon, ons Amsterdammers zoo onmisbaar, bewijst ook landzaat en vreemde in Nunspeet hare onschatbare diensten. En toch!

Nog niet zoo lang geleden was Nunspeet, wat men zoo familiaar en zoo gewoonweg noemt... een gat!

In het begin der negentiende eeuw had Nunspeet niet meer dan een zestig woonhuizen, natuurlijk bijna allen van het type als men nu nog op „de Zoom” aantreft. De kerk was een steenen gebouw, doch deze is in 1855 met nog een dertigtal huizen in de asch gelegd. Bij die gelegenheid zijn ook een stel kerkklokken vernield — iets wat in 't geheel niets bijzonders is — wel mischien het feit, dat die kerkklokken in een klokkengieterij, die verhalens naar de klokkengieterij gestaan hebben op de plaats, waar thans het pension „de Klokkenberg” te vinden is.

In die dagen van voorheen was de schapenteelt een belangrijk middel van bestaan. En deze bezigheid bracht eigenaardige gesche feesten. Om licht te begrijpen redenen moesten de schapen eerst goed gewassen worden, voordat het eigenlijke scheren begon. De waschpartij had plaats in de Waschkolk, een meertje ten Zuid-Oosten van de kom van het dorp gelegen en bekend om zijn uitstekend helder waschwater. Waren de schapen gereinigd, dan begon het scheren, waarbij niet weinig gegeten, maar ook gedronken werd. De gevolgen van het drinken bleven dan

in Nunspeet, als nergens ter wereld, niet uit! Snijpartijen waren er menigmaal het gevolg van en dit wel in die mate, dat Nunspeet met de geheele Veluwe de twijfelachtige eer had, berucht te zijn door de vele bekkensnijderijen en door de aanwezigheid van tal van bekkensnijders. Doch de twisten bij 't schapenscheren ontstaan, werden gewoonlijk weer bijgelegd met al of niet zichtbare sporen der oneenigheid. En als 's avonds de gasten zouden vertrekken, dan kregen zij 't gebruikelijke souper, bestaande uit een snede roggebrood met een bord pap — hetzelfde menu had ook gediend als dejeuner! 's Lands wijs, 's lands eer!

Thans is de schapenteelt wel nog niet geheel verdwenen, maar toch lang niet meer van dien omvang als in die dagen van ouds.

In de negentiende eeuw ging het zielental van Nunspeet slechts uiterst langzaam vooruit. In 1840 telde het 641, in 1872 pas 800 en in 1890 nog slechts 896 inwoners.

En thans?

Thans heeft Nunspeet reeds ruim 8000 inwoners — ongekend nog de bijzonder talrijke logés, die er vooral in 't schoone jaargetijde heentrekken. Nunspeet heeft een uitstekende, drukke, gemakkelijke en zeer goedkope communicatie met Utrecht en Zwolle — een stoomtram verbindt Nunspeet nu reeds met Zwolle en eerlang waarschijnlijk met Kampen. De gemakken der moderne beschaving — telegraaf, telefoon, elektrische verlichting en beweegkracht — dat alles vindt ge in Nunspeet op de Veluwe!

Hier geniet men van de steeds vooruitgaande beschaving en van de praktische toepassingen van de nieuwste uitvindingen en ontdekkingen, terwijl men tevens al de heerlijkheid van een schoone en gezonde streek slechts voor 't grijpen heeft.

Vanwaar al deze verandering ten goede?

Natuurlijk is het natuurschoon de groote oorzaak voor den aanwas van Nunspeet en voor den groei van het aantal inwoners. Doch het schoons van Nunspeet was wellicht vooreerst nog onbekend gebleven, wanneer niet een krachtige hand de exploitatie geleid had.

En die krachtige hand zien we in de Maatschappij „De Veluwe“.

Deze Maatschappij werd in 1804 gesticht. Het doel, dat deze naamlooze vennootschap beoogt, is zeer omvangrijk. Allereerst

wil zij fabrikant zijn en volgens de statuten slechts van „uitstekende waar“. Vervolgens beoogt zij het stichten van allerlei landbouw- en nijverheidsbedrijven en verder het exploiteeren van bouwterreinen. Het doel, dat „de Veluwe“ zich stelt, is dus wel zeer omvangrijk, doch het eigenaardige van deze vennootschap is, dat zij is een „copartnership“ — d.i. eene organisatie, waarbij de werklieden deel hebben in de winsten, die het bedrijf oplevert. De winstaandeelen worden evenwel, zoolang de werklieden in dienst der vennootschap zijn, niet aan hen uitbetaald, doch goedgegeschreven en als er aanleiding toe bestaat, worden deze geaccumuleerde winstdeelen omgezet in profijtaandeelen, terwijl een evenredig deel van de stamaandeelen wordt teruggekocht. 't Gevolg van dit stelsel zal zijn, dat op een zeker oogenblik alle stamaandeelen vervangen zijn door profijtaandeelen, en daar profijtaandeelen slechts in handen kunnen komen der medewerkers van de zaak, zal dan het aandeelenkapitaal geheel in handen van de medewerkers zijn en deze zullen dan heer en meester in eigen huis zijn.

Foto R. A. Herwig.

HIER EN DAAR EENE KLEINE OPENE ZANDVLAKTE
TE MIDDEN VAN HET GEBOOMTE, ALS EEN KLEINE ZANDWOESTIJN
TE MIDDEN EENER OASE.

Dat alles is echter toekomst-muziek!

Intusschen is er echter reeds voor gezorgd, dat de medewerkers reeds nu de vruchten kunnen plukken van hun arbeid. Allerlei afzonderlijke stichtingen maken, dat door hen de oude dag zonder vrees kan afgewacht worden, terwijl de arbeiders der vennootschap ook in de beste omstandigheden verkeeren, waar het de zorg voor de veiligheid en voor de gezondheid betreft. Ook is hier de acht-urige arbeidsdag reeds ingevoerd.

Tot de producten, die „de Veluwe“ fabriceert, behoort in de eerste plaats de Veluvineverf, doch het exploiteeren van bouwterreinen is ook een zeer belangrijk deel van hare werkzaamheden. Eene groote uitgestrektheid boschgrond is het eigendom der vennootschap en wij hadden het geluk een uitstekenden gids te hebben, die, ondanks zijn eenigszins geposeerden leeftijd, ons jongeren beschaamd kon maken, waar het wandelen, loopen, klimmen of klauteren betrof.

Allereerst bezochten wij het landgoed „de Groote Bunte“, vroeger eigendom der familie Vtringa, thans in 't bezit van den

Foto R. A. Herwig.

HET WILDE WEGGETJE.

Foto R. A. Herwig.

GROEPJE KINDEREN IN NUNSPETSCHIE DRACHT.

heer F. A. Molijn. Het heerenhuis ligt tusschen hoog-opgaand geboomte en de bruine beuken maken als altijd ook hier een prachtig effect tusschen de beuken, eiken, kastanjes en sparren. De toegang tot de lanen en het bosch van de Grootte Bunte is geheel vrij en geen wonder is het, dat tal van wandelaars dwalen in de heerlijke lanen van het fraaie landgoed. Eenige vijvertjes — een kleine waterval — een paar rustieke bruggetjes zorgen voor de noodige afwisseling. Een genot was 't daar rond te dwalen — de middagzon begon haar gloeiend goud over 't landschap uit te gieten, de heerlijkste kleurnuances gleden langs onze oogen, terwijl hoog in 't dichte looverdak een menigte gevederde zangers zorgden dat de stilte op harmonische wijze afgebroken werd.

Van de „Grootte Bunte” begaven wij ons op weg om het verdere terrein van „de Veluwe” eens te bezien. Al heel spoedig konden we zien, dat de natuur hier geleid en verstandig geleid wordt. Een deskundige van groote bekwaamheid, de heer Leonard A. Springer, heeft de plannen ontworpen om de terreinen der Maatschappij tot een lustoord te maken. Een flinke breede straatweg — de Nieuwe Weg — loopt te midden der bosschen en telkens kan

en op eenvoudige wagentjes over een draagbaar spoor weggevoerd. Zeer practisch had men de dalingen van den bodem, waar het draagbaar spoor over liep, gelijk gemaakt door ze eenvoudig op te vullen met takken van dennen en sparren.

Goed begaanbaar was het terrein voor ons. Amsterdammers, nog niet; het mulle zand, de nog uitstekende boomstronken, maakten deze wandeling tot een vermoedende en onze gids, die de zeventig reeds gepasseerd is, wierp zoo af en toe op ons, die beter op het asphalt vertrouwd zijn, dan op half aangelegde boschwegen, een ietwat spottenden blik. Wij begonnen het warm te krijgen en de zweetdruppels, die op ons gelaat parden, deden dit ten duidelijkste zien. Doch onze gids kende geen medelijden. Steeds voort! We zouden de mooiste punten in de bosschen zien, dit stond vast, en al heel spoedig kwamen we bij het schilderachtige vijvertje, dat in atwijking van de meeste andere vijvers, geen rond, maar een driehoekigen vorm heeft. Winter en zomer heeft dit vijvertje water, de recht opgaande stammen spiegelen zich in het nat en het zachte mos noodt tot zitten. Een houten trap voert u hooger, zoo ge wilt en eenige jonge Nunspeeters en

Foto R. A. Herwig.

HET RAADHUIS „MORIA”, GELEGEN AAN DEN ELSPEETERWEG.

men zijwaarts afslaan om direct te midden der altijd groene naaldbomen te zijn. Tal van villa's en landhuisjes liggen daar reeds, half in 't groen verscholen en alles is bewoond! Een eind verder langs den Nieuwen Weg ligt het gebouw Arti, dat bij ons bezoek nog in aanbouw was, doch dat thans geopend is. Het doel van deze stichting is kunstenaar en kunstliebbers tot elkaar te brengen. Het is duidelijk, dat Nunspeet of metterwoon, of tijdelijk vele schilders herbergt. En om nu den artisten gelegenheid te geven hunne stukken op een gemakkelijke wijze het publiek aan te bieden, heeft men een permanente tentoonstelling in 't leven geroepen, waar de schilders kunnen exposeeren en waar anderen kunnen kijken, bewonderen en... koopen.

Naast „Arti” gingen we het bosch in en al heel spoedig zagen we hoe de kunst de natuur te hulp komt. De Mij. de „Veluwe” wil zorgen, dat hare bosschen langs een korten toegangsweg ook van uit het dorp te bereiken zijn. Daartoe is dwars door het dennenbosch een nieuwe weg getraceerd, de werkzaamheden waren in vollen gang, duizenden boompjes werden omgehakt,

Nunspeetstertjes waren voor ons de welkome figuren om het kiekje van dit idyllisch plekje te stoffeeren. Bereidwillig gaven deze kinderen in hunne origineele kleedij ons de gelegenheid om hunne beeltenissen op de gevoelige plaat vast te leggen. Zij waren aan het plukken geweest van de schitterend hel-gele bloemen der bremstruiken en in zuiver Hollandsch antwoordden zij ons op onze belangstellende vragen. Toen wij daarover aan onzen gids onze verwondering betuigden, vertelde deze ons, dat de Nunspeetsche kinderen er twee talen op na houden en wel zuiver Nunspeetsch en zuiver Nederlandsch. De eerste dezer talen is voor ons even onverstaaubar als de laatste verstaanbaar.

Het oponthoud bij het vijvertje was voor ons Amsterdammers een geschikte gelegenheid geweest om even uit te blazen, doch het vele moois, dat nog gezien moest worden, dreef onzen gids en ons voorwaarts. Indien wij ooit in ons leven medelijden gehad hebben met den dikken heer Bruijs

indien wij ooit in ons leven goed begrepen hebben het eerste hoofdstuk van Hildebrands bekend verhaal, dan was het daar in de bosschen van Nunspeet, op dien mooien, maar warmen Zondag. Welk een waar-

op los. Art. 2 der wet van 25 Mei van 1880 tot bescherming van diersoorten nuttig voor landbouw en houtteelt, neemt ze, behoudens uitzonderingen, het geheele jaar door in hare hoede. Dat weten ze, die snuiters, en daarom leiden ze een leventje van Jantje Zonderzorg. Nu, 't moet gezegd worden, voor landbouw, vee- en houtteelt zijn ze van 't grootste nut. Worden in den herfst de jonge graanplanten door de veldslakken bedreigd, oogenblikkelijk staat een spreuwenheir gereed een opruiming te houden. Achter den ploeg zijn ze geregeld te vinden en verdelgen er engerlingen, ritnaalden of koperwormen of aardrupsen. De pas gemaaide grasvelden bevrijden zij van grasrupsen. Van bladluizen zijn zij geslagen vijanden en sprinkhanen en regenwormen versmaden zij ook niet, of scheen 't beter was, dat ze de laatste ongemoeid lieten, daar de regen wormen de humusvorming in den grond bevorderen en den obdem op natuurlijke wijze draineeren. De spreuwen zetten zich op de ruggen van schapen en runders en bevrijden ze van teken en horzelmaden. Voor de houtteelt maakt de spreuw zich verdienstelijk door het verslinden van Meikevers, den nensnuittorren, dennen- bastaardrupsen en dergelijk ontuig meer. Zelfs in boomgaarden en tuinen houdt hij zich in dit opzicht nog ferm, ofschoon hij zich daar liever vergast aan de saprijke vruchten, waarin ik hem niet geheel en al ongelijk kan geven. Nu zou menigeen denken, dat de spreuw uitsluitend een nuttige vogel is; doch dan heeft hij 't mis. Uit vernielzucht of voor zijn nestbouw rukt hij soms jonge planten uit den grond en schaamt zich in magere jaren niet, ook zaden te eten, wat in 1891 onder andere te Bovenkarspel en omstreken bleek, toen hij 't blauwmaanzaad niet met rust kon laten. En in boomgaard en fruittuin, neen, 't is ongepermitterd, hoe hij daar huishoudt! Daar weten ze in den kersenboomgaard van te spreken. Rijp en groen wordt door hem aangevallen. En at hij de kersen dan nog maar op. Doch zijn vernielzucht is zoo groot, dat hij ze half afgepikt over den grond smijt, of 't geen eten is. En bleef 't dan nog maar bij kersen alleen; doch peren en aardbeien, bessen en frambozen, moerbeien en druiven, al wat maar sappig en lekker is, behoort tot zijne gading. En verdrijven laat hij zich slechts voor een poosje. Schieten en schreeuwen, men moge 't zoo luid doen, als men wil, 't helpt voor een oogenblik. De heer K. Balk Hz. hing daarvan in het „Nederlandsch Tuinbouwblad" van 27 Dec. 1890 een droevig tafereel op. Omtrent de bessentuinen in de Bangert zegt hij: „Maar de hoop van den tuinder op behoud van het nog aanwezige en op hogere verveelt als rook, zoo spoedig het spreuwenheir zich opbrengt. Al wat maar enigszins kleur heeft, wordt door den roofd. Iedere Hectare tuinderij vereischt minstens twee spreuwen gede van 's morgens vier tot 's avonds zes uur pal te personen, hun post om den spreuwen de bessen te bestrijden; hij vraagt niet of het stortregent of dat de zon schijnt; hij vraagt niet of men den Zondag als een rustdag beschouwt of niet: de spreuw neemt geen kerkelijke plichten waar en wee hem, die een uur verzuimt op te passen. Is het te verwonderen, dat de bessen onrijp van de boomen worden verzameld, de markten voor een korten tijd overvoerd en de prijs alzo wordt bedorven? En dan nog, hoeveel kost niet het aanstellen van oppassers, hoeveel geld wordt niet besteed aan kruut? En toch hoe weinig wordt er bij gewonnen! Mij werd door menig vreemdeling gevraagd, wat toch al dat geschreeuw en lawaai beduidde, of dit enkel was om de vogels te verjagen. Het is, zoo sprak men, of men in de Bangert in een gekkenhuis is. En toch werden bunders tuinderijen een prooi der spreuwen, waarvan niets of bijna niets werd geoogst. Het is niet mogelijk de schade door hen aangericht in juiste cijfers uit te drukken, doch men rekende minstens op 80 à 100 duizend Kilo's." Arme vagebond, wat is men daar leelijk bezig je doopceel te lichten!

Wat moeten we doen: je vervolgen en doden of je beschermen, zooals de wet doet en je lokken?

Wees maar gerust, hoor!

Als we je balans eens gaan opmaken, dan zal je creditzijde nog wel een aanmerkelijk hooger cijfer aanduiden dan de debetzijde.

Leef onbezorgd voort, maar — toom je vernielzucht een beetje, en bewijs, dat je een fatsoenlijke vogel bent.

P. FRANSEN Jz.

DE LIGUSTERPIJLSTAART

WIE einde Augustus of begin September de moeite neemt eenige boschjes liguster mo eens grondig na te zoeken, heeft alle kans de rups te vinden van den fraaien ligusterpijlstaart. Kijk eerst, of gij „vreterij" ziet, d.w.z. door de rupsen deerlijk geschonden bladen of takjes en ga dan in de buurt daarvan een scherp onderzoek instellen. Is de ligusterrups de schuldige, die deze vernieling op haar geweten heeft, dan vindt ge haar tien tegen één vlak bij het tooneel der misdaad. Want zij is een uiterst traag dier, die haar vingerdik, groen lichaam zoo min mogelijk verplaatst, en blijft zitten, tot voedselgebrek haar tot verhuizen noopt. Op een uiterst fraaie manier is deze rups versierd door 7 witte, bovenaan met paars afgezette dwarsstrepen en door een zwarten doren op het staarteinde. Wie het geluk heeft zulk een rups in de natuur te vinden, zal verwonderd staan over de vasthoudendheid van het diertje. Wanneer men beproeft, haar van haar zitplaats los te maken, trekt zij eerst verontwaardigd den kop in, begint dan stuipachtig het lichaam heen en weer te rukken, doch — loslaten doet zij niet. Met de buikpooten en vooral met de naschuiers houdt zij zich

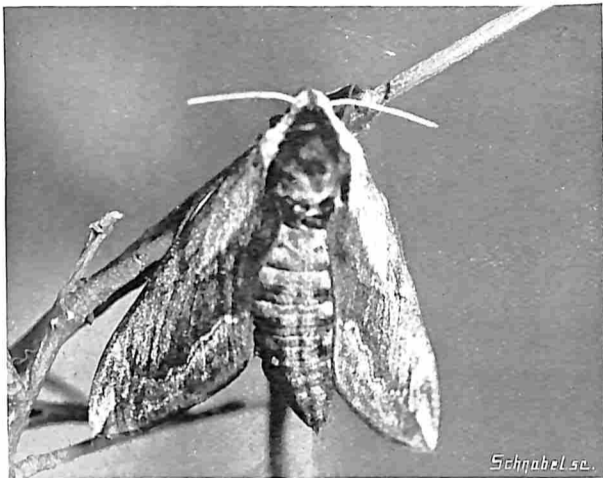

Foto L. Dorsman Cz.

LIGUSTERPIJLSTAART, OPGESCHRIKT UIT DEN SLAAP.

zoo stijf vast, dat het vaak niet wel mogelijk is het diertje ongeschonden los te krijgen. Het beste is dan ook het takje, waarop ze zit, maar even los te knippen. Dan is men ten minste zeker, gave dieren in zijn bezit te krijgen. Wie ze thuis opkweekt, staat verwonderd over de goede digestie dezer rupsen. Ze eten als dijkwerkers en groeien als kool. Al heel gauw zijn ze vol-

wassen, worden wankleurig en beginnen in zenuwachtige opwinding naar een plaats te zoeken om te verpoppen. Het beste is ze dan in een kistje te doen, half gevuld met vochtig zand. Direct graven zij zich in, en kijkt men een paar weken later, dan vindt men, in plaats van de rupsen, roodbruine poppen, die er bijzonder merkwaardig uitzien, door dat zij een neusvormig uitsteeksel aan den kop vertoonen. Dit is de zuigerscheede, die bij deze pop noodig is, door de groote lengte van den zuiger van den eventueelen vlinder, waardoor deze in staat is honing te puren uit bloemen, zoo diep bijv. als die der kamperfoelie.

Bewaart men de poppen tot het volgende jaar Juni of Juli, dan wordt men verblijd door de geboorte der prachtige, kloekke pijlstaartvinders. Zij behooren tot de grootste insecten uit ons land (vlucht 95-120 m.M.) en zijn uiterst fraai geteekend.

De grondkleur is lichtrose, doch de voorvleugels zijn bovenaan licht, onderaan donkerbruin en prachtig roodachtig wit bestoven. Over de rose ondervleugels loopen drie zwarte banden. Kop en borststuk zijn zwartbruin gekleurd, op zijde roodachtig wit, terwijl het achterlijf een atwisseling van rose en zwart vertoont. Op de te foto ziet men, hoe het diertje slaapt. Eigenlijk trekt het dan spriet en vleugels nog meer naar zich toe, doch opgeschrikt door de nabijheid van menschen, wilde het er net van door gaan, toen de camera het snapte. Een voordeel heeft deze stand, n.l. dit, dat men nu duidelijk de spriet en kan zien en het fraai geteekende achterlijf. Afb. 3 vertoont den vlinder, opgezet. Men ziet hier duidelijk de fraai geteekende ondervleugels en krijgt ook een

idee van de groote vlucht van dit insect. Het vliegt dan ook zeer snel en kan in weinig tijd een verbazenden afstand afleggen. Overdag echter zit het meestal ergens in een verborgen hoekje te slapen.

Tot slot vermelden wij nog, dat men bij het opkweken van een rups niet altijd genoodzaakt is haar de soms lastig te ver-vlier, zoodat er wel niemand in de onmogelijkheid zal verkeeren het diertje van zijn goede voedsel te voorzien.

L. DORSMAN Cz.

Foto L. Dorsman Cz.

RUPS VAN LIGUSTERPIJLSTAART. (Foto naar het leven).

Foto L. Dorsman Cz.

LIGUSTERPIJLSTAART (Opgezet exemplaar).